

Назарій ЮРЧИШИН

*аспірант кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін
Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3027-0127>
e-mail: nazaryour@ukr.net*

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ЗЕНОНА КОССАКА (1907–1939)

Досліджено процес формування світогляду З. Коссака, видатного діяча українського визвольного руху першої половини XX ст., що став одним із керівників ОУН. Проаналізовано основні чинники, які вплинули на становлення його ідеологічних переконань й особистісних якостей, зокрема походження, родинне середовище, умови життя, освіта, суспільне оточення та участь у націоналістичних організаціях.

Особливу увагу приділено ролі дитинства, проведеного у Дрогобичі, де родинні традиції та спогади про героїчні вчинки дядьків, учасників Легіону УСС, сформували патріотичні погляди З. Коссака. Описано вплив воєнних подій Першої світової війни й національно-визвольних змагань на формування свідомості майбутнього підпільника. Висвітлено значення навчання в Перемишльській, Стрийській та Дрогобицькій гімназіях, а також у Львівському університеті, де З. Коссак здобув ґрунтовні знання, що сприяли формуванню його лідерських якостей.

Наголошено на ролі участі З. Коссака в молодіжних націоналістичних організаціях, як-от СУНМ і «Пласт», де він здобув перший ідеологічний та фізичний вишкіл.

Акцентовано увагу на особистісних рисах З. Коссака, зокрема його дисциплінованості, рішучості, інтелектуальній ерудованості та здатності вести за собою інших. Відзначено, що події, пережиті в юності, стали вирішальними у формуванні його світоглядних позицій.

Зазначено, що дослідження ґрунтується на архівних матеріалах, спогадах сучасників і наукових працях, що дало змогу проаналізувати дитячі та юнацькі роки З. Коссака. У висновках наголошено на значенні формування світогляду провідних діячів ОУН для розуміння розвитку українського національно-визвольного руху міжвоєнного періоду.

Ключові слова: Зенон Коссак, український визвольний рух, ідеологія, ОУН, громадсько-політичне життя.

Після відновлення незалежності України в 1991 р. зникли попередні ідеологічні табу, які встановив радянський окупаційний режим на об'єктивне дослідження і популяризацію інформації, пов'язаної з українським визвольним рухом першої половини XX ст. загалом і його видатними представниками зокрема. Поступово, впродовж понад 30 років незалежності, історики й краєзнавці напрацювали значний масив фахової і науково-популярної літератури, присвячений визвольній боротьбі українського народу за свою державність у лавах Української військової організації (УВО), Організації українських націоналістів (ОУН) та Української повстанської ар-

мії (УПА). Набирає популярності такий напрям наукових досліджень, як біографістика, з'являється все більше праць, присвячених постатям керівників українського національно-визвольного руху. У когорті видатних представників українського націоналістичного підпілля особливе місце займає постать Зенона Коссака (1907–1939, псевда – «Сакко», «Конашевич», «Тарнавський»). Він відомий передовсім як очільник націоналістичного підпілля на Дрогобиччині, бойовий і організаційний референт крайової ексекутиви ОУН на початковому етапі її існування, один із керівників «Карпатської Січі», а також завдяки ідеологічним працям (передовсім як співавтор 44-х правил життя українського націоналіста), що стали популярними в середовищі українських націоналістів, і виступам, завдяки яким зумів популяризувати націоналістичну ідеологію серед української молоді і робітництва Дрогобиччини. Однак досі немає комплексного дослідження його постаті загалом та формування світогляду зокрема. Така праця в поєднанні з подібними дослідженнями про інших керівників ОУН допомогла би краще зрозуміти особливості розвитку й діяльності українського національно-визвольного руху в 1920–1930-х роках. Зенон Коссак належить до плеяди керівників націоналістичного підпілля, яких відомий діяч ОУН Микола Климишин назвав «поколінням Бандери» (Климишин, 1987, с. 22–28). Однолітками Зенона Коссака були такі визначні діячі визвольного руху: Олекса Гасин, Дмитро Грицай, Іван Мітріга, Роман Шухевич; на кілька років старшими: Зиновій Книш, Володимир Кобільник, Михайло Колодзінський, Богдан Кравців, Степан Ленкавський, Степан Охримович; дещо молодшими: Степан Бандера, Ярослав Гайвас, Микола Климишин, Василь Кук, Микола Лебідь, Дмитро Мирон, Лев Ребет, Василь Сидор, Ярослав Старух, Ярослав Стецько, Володимир Тимчій, Мирослав Тураш. Мета статті – висвітлити і проаналізувати чинники, що мали вирішальний вплив на формування світогляду провідного діяча ОУН З. Коссака.

Варто зазначити, що в українській і зарубіжній історіографії наразі, крім кількох авторських публікацій (Юрчишин, 2024а; Юрчишин, 2024б; Юрчишин, 2024с) і біографічних довідок (Дарованець та ін., 2007; Підкова, Шуст, 1995, с. 95–96; Посівнич, 2014; Мірчук, 1985, с. 95–96; Стасюк, 2008), відсутні ґрунтовні наукові праці, присвячені вивченню постаті З. Коссака. Водночас про нього дослідники українського визвольного руху часто згадують принагідно в контексті основної теми своїх публікацій (Пагіря, Посівнич, 2009, с. 45–88; Посівнич, 2023). Теоретико-методологічне значення для висвітлення чинників, що вплинули на становлення провідних діячів ОУН як особистостей, мають дослідження Григорія Дем'яна про Олексу Гасина (Дем'ян, 2003), а також публікації Василя Ільницького про Володимира Фрайта (Ільницький, 2021, с. 96–105), Назара Косенка про Ярослава Стецька (Косенко, 2024, с. 82–296), книжка Миколи Посівнича про Степана Бандеру (Посівнич, 2018), книжки і статті присвячені Головному командирі УПА Романові Шухевичу авторства Олеси Ісаюк (Ісаюк, 2023), Андрія Сови (Сова, 2019). Джерельну базу, на основі якої можна простежити чинники, що вплинули на формування світогляду З. Коссака, формують документи про його родинне походження, навчання у трьох гімназіях і Львівському університеті, що збереглися у Центральному державному історичному архіві у Львові (ЦДАЛУ-1, ЦДАЛУ-2, ЦДАЛУ-3, ЦДАЛУ-4, ЦДАЛУ-5, ЦДАЛУ-6, ЦДАЛУ-7, ЦДАЛУ-8, ЦДАЛУ-9, ЦДАЛУ-10), Державному архіві Львівської обл. (ДАЛО), а також на території Республіки Польща у Державному архіві в м. Перемишль (APP-1, APP-2). Суб'єктивне, але водночас цінне джерело про особистість і світогляд

3. Коссака, – спогади його родичів та товаришів у визвольній боротьбі, опубліковані в діаспорних виданнях (Бажанський, 1986, с. 58–65; Гладилевич, 1973, с. 680–682; Зенон Коссак, 1968, с. 19–24).

Серед чинників, які найбільше впливають на становлення особистості й формування світогляду людини, на мою думку, можна виділити: походження, сім'я, умови життя, оточення, освіта, участь у житті спільноти, до якої належить особа тощо.

Зенон Коссак народився 1 квітня 1907 р. у Дрогобичі в сім'ї коваля Миколи Коссака і його дружини Констанції (з дому Ячини) (фото 1) (ЦДІАЛУ-9).

1907		Mensis	Numerus domus	NOMEN	Religio	Sexus	Thori	PARENTES		PATRINI et eorum conditio
Natus	Baptizatus							Pater	Mater	
1/4	1/4			Stephams				Nicolaus Flint	Gra Czerow	Josephus
				obsh. Cath. Lm 12				fil. Stephani et	W. filia Theo.	Stephams
				prof. et conf. P. Stremieczki				Amastunias Ja-	dori et Annae	Julius Podolak
				reg. 27/10 934 VI-88				hemesta agric	Hocciu ba	Smontbami
1/4	1/4			Zeno				Nicolaus Kossak Constantina	fil. Josephi et	Maximus
				obsh. Josephi Ding				Rosalia m.	Jagyna filia	W. sm 2 m r
				prof. et conf. P. Stremieczki				Widelin fide-	Stephani et	Maria
								ferri	Rosalia m.	Kn 32 m r
5/4	6/4			Julia				Joannes Du-	Helena La-	Theodorus
				Kn 1				roant filius		

Фото 1. Метричний запис про народження і хрещення Зенона Коссака Джерело: ЦДІАЛУ-9

На становлення особистості майбутнього підпільника значний вплив мало його походження та родина. Чи не вперше інформація про представників численного й розгалуженого роду дрогобицьких передміщан Коссаків (передовсім про їхні земельні володіння) трапляється на сторінках першого поземельного кадастру для Галичини т. зв. Йосифінської метрики ще у другій половині 80-х років XVIII ст. (ЦДІАЛУ-1), а також на початку 20-х років XIX ст. її оновлення фіксує Францисканська метрика (ЦДІАЛУ-2). Різні гілки цього роду дали численних діячів культури й мистецтва, священнослужителів і військовиків для української та польської національних спільнот у XIX–XX ст. Серед багатьох інших представників роду Коссаків варто згадати про художників Юліана (Juliusz Kossak) і Войцеха (Wojciech Kossak) (Сов'як, 2013), священників та монахів-василіан Емільяна й Ігнатія (Соловка, 2013, 86–94), відомого лікаря Лева (Франко, 1914, с. 2), народовця Михайла (Кубійович, 1959, с. 1146), а гілка роду, яка проживала на Чортківщині, дала плеяду акторів українського театру, співаків і музикантів (Кудрицький, 1992, с. 321).

Дідусь Зенона зі сторони батька – Йосиф Коссак (1847–1927) – був відомим у Дрогобичі ковалем, товаришував з Іваном Франком, який часто приходив у гості, оскільки саме він був учителем ковальства найменшого брата поета Онуфрія (Коссак, 1997, с. 44–49).

У Йосифа із дружиною Єфросинією народилося 16 дітей, із яких лише половина вижила й досягла дорослого віку. Найвідоміші з них – три дядьки Зенона Косса-

ка – Іван (1876–1927), Григорій (1882–1939) і Василь (1895–1937), які стали знаними громадсько-культурними діячами на Дрогобиччині й Тернопільщині; після створення в 1914 р. Легіону Українських січових стрільців (УСС) долучилися до його складу і стали командирами, а з 1918 р. обіймали посади на різних щаблях у керівництві збройних сил Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), після поразки національно-визвольних змагань перейшли на прорадянські позиції і переїхали в підрадянську Україну, де 1927 р. помер Іван, а Григорій та Василь у 1930-х роках були репресовані та розстріляні. Одна з дочок Йосифа – Емілія (1887–1962) – стала вчителькою й активно діячкою української громади Дрогобича (Юрчишин, 2024а, с. 24–25).

Окрім Зенона, у подружжя Миколи та Констанції Коссаків було ще троє дітей: старший син Йосиф (1904–1941) (ЦДІАЛУ-8) і молодші – Богдан (1908–1990) (ЦДІАЛУ-10) та Оленка (1912–2011) (Олена Гевко, 2012, с. 19). Усі вони здобули хорошу освіту, навчалися в гімназіях Дрогобича, Стрия, Берегового (ЦДІАЛУ-4; ЦДІАЛУ-5). Під кінець Другої світової війни Богдан зі своєю сім'єю, сестрою і мамою емігрував, у 1949 р. вони переїхали у США, де всі разом проживали в м. Детройт (Листи, 1990). Йосиф у середині 1920-х роках виїхав в УСРР, де став відомим інженером на Донбасі, у 1930-х роках разом із дядьками був репресований, але вижив і після звільнення продовжив працювати за спеціальністю, однак на початку німецько-радянської війни знову був заарештований, помер під час етапування (Тарнавський, 2021, с. 149–164).

Неабияк на формування світогляду З. Коссака вплинули воєнні події Першої світової війни (1914–1918). Через Дрогобич кілька разів восени 1914 р. – навесні 1915 р. проходила лінія фронту, в околицях міста відбувалися важкі бої. Дрогобиччина сильно постраждала від російської окупації (Лазорак та ін., 2022, с. 177–338). Від важких поранень у грудні 1915 р. помер його батько, якого мобілізували до австро-угорського війська (Kossak, 1915).

Мати через важкі матеріальні умови вимушено віддала сина на утримання батькам покійного чоловіка. Саме в їхньому помешканні на вул. Яна Собеського, 83 (тепер – Лесі Українки, 70) З. Коссак провів дитячі роки. Водночас він мав привід і для гордості: його надихав приклад дядьків, які воювали в УСС (Бажанський, 1986, с. 58–65). Саме під їхнім впливом у нього зародилися патріотичні почуття, він почав активно цікавитися суспільно-політичними процесами і військовою справою, а надихнувшись розповідями про фронтове життя від їхніх товаришів, які часто приходили в гості, написав своє перше художнє оповідання. Закономірно, що улюбленою забавою З. Коссака, як і його однолітків, була «гра у війну», під час якої він не раз виявляв особисту мужність та здатність вести за собою інших (Зенон Коссак, 1968, с. 19–21).

У листопаді 1918 р. З. Коссак став свідком встановлення влади ЗУНР у рідному місті. Проте українська державність не вистояла перед переважальними силами польського війська, яке за сім місяців захопило Дрогобич разом з усією Галичиною. Будинок, де розміщувалися органи української влади у Дрогобичі (тепер – вул. І. Франка, 32), розташований неподалік колишньої хати Коссаків (Лазорак, Б., Скварек, Лазорак, Т., та ін., 2022, с. 177–338).

Ці епізоди з ранніх років З. Коссака в дечому нагадують обставини життя Р. Шухевича під час Першої світової і Польсько-української війн (Ісаюк, 2023, 33–49), а також Я. Стецька, на якого в дитинстві сильне враження справили його дядьки вояки Української галицької армії (Косенко, 2024, с. 284). Втім, вплив подій визвольної

боротьби, існування власної держави й боєздатного війська, а згодом і гіркота від поразки були, за спогадами іншого видатного діяча націоналістичного руху Володимира Яніва, притаманними для світосприйняття цілого покоління галицької української молоді (Інтерв'ю, 1984).

За спогадами рідних і друзів, З. Коссак із дитинства виявляв особисту мужність, кмітливість та спритність, більше любив слухати, ніж говорити, втручався в суперечки лише за крайньої необхідності, при цьому не переставав бути виваженим, серйозним і водночас привітним та приємним для співбесідників. Дотримувався суворого розпорядку дня, тренував тіло і загартовувався. Зміцнював силу волі за допомогою голодування і тривалого перебування в холодному льосі, приховуючи це від рідних (Зенон Коссак, 1968, с. 19–21). Подібними практиками самотуртування з метою підготовки до випробувань визвольної боротьби і можливих катувань у підлітковому віці займався С. Бандера (Посівнич, 2018, с. 14–15).

Достатньо не відомо, де і за яких обставин З. Коссак почав здобувати освіту. Першим документально підтвердженим місцем його навчання була Перемишльська державна гімназія з українською мовою навчання, до якої він склав вступні іспити. У його обліковій картці учня цього навчального закладу за 1919/1920 н. р. вказані особисті дані, зокрема зазначено, що він «приватист» і має «достаточний» рівень із релігії, історії, географії, природознавчих наук. Також ґрунтовні знання – із чотирьох мов, які вивчав: української, латини, німецької та польської. І тільки з математикою були проблеми – рівень знань із цієї дисципліни визнано «недостаточним», але це не завадило визнати його здібним до навчання у вищих класах (АРР-1). Разом із З. Коссаком у Перемишлі вчився майбутній обласний провідник ОУН Дрогобиччини В. Кобільник (АРР-2).

Відповідно до інформації, вказаної у свідоцтві зрілості після Перемишльської гімназії, З. Коссак продовжив навчання в державній гімназії у м. Стрий (ЦДІАЛУ-6). Одночасно з ним у Стрийській гімназії, у різних класах, освіту здобували майбутні провідні діячі національно визвольного руху: Степан Бандера і його брат Олександр, Олекса Гасин, Богдан Кравців, Юліан Гошовський, Остап Каратницький, Степан Новицький, Степан Охримович, Володимир Фрайт (ЦДІАЛУ-3; Дем'ян, 2003, с. 37–39; Ільницький, 2021, с. 97).

У вересні 1921 р. З. Коссак вступив у 4-й клас української приватної гімназії ім. І. Франка в Дрогобичі (ЦДІАЛУ-6). Гімназія була середнім навчальним закладом класичного типу, а також давала ґрунтовні знання із грецької мови та латини (Пастух, 1991, с. 14–16). У гімназії функціювали власні бібліотека, учнівська крамниця, хор і драматичний гурток, регулярно проводили збори «дрібноі ощадності», що давало змогу накопичити значні кошти для потреб гімназистів (Сольчаник, 1973, с. 453–454).

Із З. Коссаком або в молодших класах навчалися діти відомих на Дрогобиччині громадських, політичних, освітніх і культурних діячів, численні майбутні видатні діячі культури, науки й мистецтва, учасники та керівники національно-визвольної боротьби на українських землях у 1930–1950-х роках, священнослужителі й активісти української діаспори (ЦДІАЛУ-7; Сольчаник, 1973, 447, 452, 456–459).

Період навчання З. Коссака у Дрогобичі припав на час політичної нестабільності в Польщі, активізації діяльності УВО та подальшого розгортання українського визвольного руху. Саме під час навчання у 5-му класі дрогобицької приватної гімназії З. Коссак вступив до лав УВО, розпочавши шлях націоналіста-підпільника (Зенон Коссак, 1968, с. 21).

Діяльність в УВО він поєднував з участю в молодіжних націоналістичних організаціях. Спершу був провідним членом дрогобицького осередку Організації вищих класів українських гімназій (ОВКУГ), у 1926 р. вона об'єдналася з іншими молодіжними націоналістичними групами і переросла в Союз української націоналістичної молоді (СУНМ). До керівництва останнього належав і З. Коссака (Дарованець та ін., 2007, с. 716). У травні цього ж року він склав випускні іспити й отримав свідоцтво зрілості (атестат), де вказані оцінки, що окреслювали рівень його знань: із релігії, української і німецької мов – «добрий», «достаточний» – із математики, історії і науки про сучасну Польщу, латини, грецької і польської мов. Також із молодших класів, як річну оцінку йому зарахували «достаточну» з фізики і хімії, «добре» – із пропедевтики філософії і «дуже добре» – з гімнастики. Відтак його було визнано «зрілим до вищих студій» (фото 2) (ЦДІАЛУ-6).

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO *Lwowskiego*
PAŃSTWOWA KOMISJA EGZAMINACYJNA

ŚWIADECTWO DOJRZAŁOŚCI

Kossak Zenon

urodzony dnia *1* miesiąca *kwietnia*,
roku *1907* w *Brokowiecu*,
województwa *Lwowskiego*
wyznania *grecko-katolickiego*
po ukończeniu nauki w latach *1919-1926*
w *gimnazjum państwowym z naukami jez. polsk.*
w Brańsku, do którego został egzaminowany, o powołaniu
gimnazjum w Brańsku i w tym gimnazjum N.P.
do którego był przyjęty do klasy czwartej
w *wiosnie* roku *1921*, zdawał w *maju* i *czerwcu* roku *1926*
gimnazjalny *rozszerzony* egzamin dojrzałości dawnego
typu klasycznego wobec Państwowej Komisji Egzaminacyjnej, powołanej przez
Kuratorium Okręgu Szkolnego *Lwowskiego* pismem
z dnia *6. maja 1926. r.* Nr. *II-5380/26* i otrzymał
następujące oceny ostateczne z przedmiotów egzaminacyjnych:

z religii	<i>dobry</i>
z języka polskiego	<i>ostateczny</i>
z języka ruskiego	<i>dobry</i>
z języka łacińskiego	<i>ostateczny</i>
z języka greckiego	<i>ostateczny</i>
z języka <i>niemieckiego</i>	<i>dobry</i>
z historii wraz z nauką o Polsce współczesnej	<i>ostateczny</i>
z fizyki	<i>ostateczny</i>
z matematyki	<i>ostateczny</i>

Фото 2: Свідоцтво зрілості (атестат) Зенона Коссака, видане Дрогобицькою приватною гімназією ім. І. Франка у червні 1926 р. Джерело: ЦДІАЛУ-6

Навчали Зенона Коссака знані педагоги, громадські й культурні діячі Дрогобиччини, серед яких особливо виділявся катехит о. Степан Венгринович (Сольчаник, 1973, с. 449–451). Саме він був опікуном 18-го пластового куреня ім. І. Франка до якого належав З. Коссака. На жаль, детальнішої інформації про його участь у «Пласті» немає. Відомо лише, що згодом він став членом 6-го старшопластунського куреня, був учасником Пластової зустрічі III Верховинської округи під час Зелених свят 1928 р., на якій виступив із промовою в честь 10-річчя відродження української державності (Гладилович, 1968, с. 46–50), а також виступав із рефератом про ідеологію старшопластунських куренів на VII З'їзді Уладу українських старших пластунів 18 грудня 1929 р. у Львові (Сова, 2019, с. 623–630). Серед пластунів було багато членів УВО, а згодом ОУН, із багатьома з них З. Коссака товаришував, але особливо дружні стосунки в нього були зі С. Бандерою та С. Охримовичем, з якими він часто вирушав у піші мандрівки Карпатами, що водночас слугували прикриттям для переправлення нелегальної націоналістичної літератури з-за кордону (Гікавий, 1968, с. 40–44).

У 1927 р. З. Коссака вступив на юридичний факультет Львівського університету ім. Яна Казимира (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка). У міжвоєнне двадцятиріччя тут здобували вищу освіту чимало діячів українського визвольного руху, найвідоміші з яких: Зиновій Книш, Михайло Колодзінський, Дмитро Мирон, Лев і Дарія Ребет (Зенон Коссака, 1968, с. 21–22; Ковальчук, Черченко, 2007; Дедик та ін., 2020, с. 92–93, 184–185).

Навчання З. Коссака перервала строкова служба в польському війську (1928–1929). Спершу його скерували до армійської кавалерійської школи у м. Грундзйонд, потім перевели у м. Сьрем, а згодом – до піхотної школи підхорунжих у м. Рава-Руська. Зенон Коссака розумів значення якісної військової підготовки (нехай навіть у війську ворожої на той момент держави) для успішного формування у майбутньому української армії. Він був природженим військовим і як зразковий курсант піхотної школи мав отримати звання підхорунжого, однак через політичну неблагонадійність був відрхований (Зенон Коссака, 1968, с. 24; Михальцевич, 1968, с. 34–36). Приблизно в той же час, що і З. Коссака, та за подібних умов пройшли строкову службу О. Гасин і Р. Шухевич (Дем'ян, 2003, с. 59–60; Ісаюк, 2023, с. 89–90).

Після служби З. Коссака поновився в університеті і в 1929/1930 н. р. прослухав лекції з таких дисциплін: загальна теорія права, історія і система римського приватного права, історія західноєвропейського права, історія польської політичної системи, польське судочинство, польське приватне право, сімейне право, історичні джерела науки про зобов'язання, які читали видатні професори юриспруденції: Освальд Бальцер (Oswald Balzer), Пшемислав Домбковскі (Przemysław Dąbkowski), Леон Пініньскі (Leon Piniński), Каміль Стефко (Kamil Stefko), Марцелій Хлямтач (Marceli Chlamtacz) (ДАЛО). Завершити навчання й отримати диплом З. Коссака не зміг через активну діяльність у підпіллі, арешти і допити поліції, які не давали змоги належно підготуватися до іспитів. Однак це не завадило йому впродовж усього життя займатися самоосвітою, багато читати і публікувати власні статті на ідеологічну тематику (Зенон Коссака, 1968, с. 21–22).

Отже, можна сказати, що на формування світогляду З. Коссака впливали такі чинники: патріотичне виховання в сім'ї, пережиті події Першої світової війни і національно-визвольних змагань, участь у молодіжних організаціях, особливо «Пласті», активна залученість до українського громадського життя і структур націоналістично-

го підпілля, а також навчання у гімназіях Перемишля, Стрия та Дрогобича, а згодом – у Львівському університеті. Всі ці обставини і події витворили характер та загартували силу волі, необхідні для майбутньої визвольної боротьби.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Бажанський, М. (1986). Зенон Коссак, Михайло Колодзінський і їх друзі, що загинули за Карпато-Українську державу. *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, 3. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 58–65.

Гікавий, М. (1968). Зенон Коссак – український націоналіст. *Коссак, Охримович, Тураш*. Торонто, 40–44.

Гладилович, А. (1968). Зенон Коссак (Уривок зі спогадів). *Коссак, Охримович, Тураш*. Торонто, 46–50.

Гладилович, А. (1973). Зенон Коссак. *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 680–682.

ДАЛО: Державний архів Львівської області, ф. 26 (Університет ім. Яна Казимира у Львові), оп. 15, спр. 230, арк. 323–323 зв.

Дарованець, О., Мороз, В., Муравський, В., Посівнич, М. (ред.). (2007). Коссак Зенон. Націоналістичний рух 1920–1930-х років (матеріали до біографічного довідника). В П. Мірчук, *Нарис історії ОУН. 1920–1939 роки*. 3-тє вид. допов. Київ: Українська видавнича спілка.

Дем'ян, Г. (2003). *Генерал УПА Олекса Гасин – «Лицар»*. Львів.

Де́дик, О., Козицький, А., Мороз, В., Муравський, В. (2020). *Львів. Місто наших героїв*. 2-ге вид., допов. Львів: Літопис.

Зенон Коссак (Розповідь сестри Оленки і брата інж. Богдана). (1968). *Коссак, Охримович, Тураш*. Торонто, 19–24.

Ільницький, В. (2021). Життєвий та бойовий шлях Володимира Фрайта (1911–1951). В Я. Гжесьяк, І. Зимомря, В. Ільницький (наук. ред.), *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: кол. моногр.* (Т. 5: Динаміка наукових та освітніх досліджень в умовах пандемії). Конін; Ужгород; Херсон: Посвіт, 96–105.

Інтерв'ю з проф. Володимиром Янівим. (1984). *Архів ОУН в УІС-Лондон*, ф. 33 (Українське відеоархівне товариство в Брадфорді), оп. 4, од. зб. 175, од. обл. 1. <https://ounuis.info/publications/1603/volodymyr-yaniv-po-sbanderu-vyzvolnu-borotbu-ta-uvu.html>

Ісаюк, О. (2023). *Роман Шухевич. Життя легенди*. Київ: Наш Формат.

Климишин, М. (1987). *В похіді до волі, 1*. Детройт.

Ковальчук, О. О., Черченко, Ю. А. (2007). Книш Зиновій Михайлович. В В. А. Смолій (ред.), *Енциклопедія історії України* (Т. 4: Ка–Ком). Київ: Наукова думка. https://www.history.org.ua/?termin=Knysh_Z

Косенко, Н. (2024). Становлення Ярослава Стецька як громадсько-політичного діяча. *Новітня доба*, 12, 282–296. <https://doi.org/10.33402/nd.2024-12-282-296>

Коссак, І. (1997). Іван Франко та його брати. *Спогади про Івана Франка*. Львів: Каменяр.

Кубійович, В. (ред.). (1959). Коссак Михайло. *Енциклопедія Українознавства* (Т. 3: Зернове господарство – Кропивницький). Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1146.

Кудрицький, А. В. (ред.). (1992). Коссаки. *Митці України. Енциклопедичний довідник*. Київ: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана.

Лазорак, Б., Скварек, Б., Лазорак, Т. (2022). *Дрогобич і Дрогобицька земля у 1914–1919 рр. Дослідження історії міста і регіону = Drohobycz i ziemia drohobycka w latach 1914–1919. Studia z dziejów miasta i regionu*. Варшава; Легніца; Дрогобич; Нагуєвичі.

Листи: Коссак (Гевко), О. (4.11.1990 р., 19.08.1991 р.). [Листи до Катерини Кульчицької]. Архів Юрія Кульчицького.

Мірчук, П. (1985). Зенон Коссак. В П. Мірчук, *Революційний змаг за УССД. Хто такі «бандерівці», «мельниківці», «двійкарі»*, 1. Нью-Йорк; Торонто; Лондон, 95–96.

Михальцевич, І. (1968). Разом з Коссаком у війську. *Коссак, Охримович, Тураш*. Торонто, 34–36.

Олена Гевко з дому Коссак (Некролог). (2012, 13 лютого). *Свобода*, 2, 19.

Пагіря, О., Посівнич, М. (2009). Воєнно-політична діяльність ОУН у Закарпатті (1929–1939). *Український визвольний рух*, 13, 45–88.

Пастух, Р. (1991). *Рідна школа в Дрогобичі*. Львів.

Підкова, І., Шуст, Р. (ред.). (1995). Коссак Зенон. *Довідник з історії України: у 3 т.* (Т. 2: К–П). Київ, 96–97.

Посівнич, М. (2014). Коссак Зенон Михайлович. *Енциклопедія Сучасної України*. <https://esu.com.ua/article-3900>

Посівнич, М. (2018). *Степан Бандера*. Дрогобич: Посвіт.

Посівнич, М. (2023). *Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929–1939 роках*. Тернопіль: Крила.

Сов'як, П. (2013). Рід Коссаків. *Незалежний культурологічний часопис «І»*, 71. https://www.ji.lviv.ua/n71texts/Rid_Kossakiv.htm

Сова, А. (2019). *Роман Шухевич у громадсько-політичному житті Західної України 1920–1939 рр.: спогади, документи, світлина*. Львів: Апріорі.

Соловка, О. (2013). Отець ігумен Еміліян (Ілля) Коссак – громадський діяч і добродієць. *Літопис Бойківщини: журнал, присвячений дослідям історії, культури і побуту бойківського племені*, 2/85(96), 86–94.

Сольчаник, А. (1973). Українська гімназія ім. Івана Франка в Дрогобичі. *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 447–459.

Стасюк, О. Й. (2008). Коссак Зенон. *Енциклопедія історії України* (Т. 5: Кон–Кю). Київ. http://www.history.org.ua/?termin=Kossak_Z

Тарнавський, Р. (2021). *Коссаки (Гриць, Іван, Василь, Йосиф, Зенон)*. Дрогобич: Посвіт.

Франко, І. (1914, 5 вересня). Над сьвіжою могилою д-ра Льва Коссака. *Діло*, 194, 2.

ЦДІАЛУ-1: Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 19 (Йосифінська метрика), оп. 14, спр. 177, арк. 36, 41, 44–45.

ЦДІАЛУ-2: ЦДІАЛ України, ф. 20 (Францисканська метрика), оп. 14, спр. 65, арк. 4, 58, 65, 74, 79, 82–84, 86–89.

ЦДІАЛУ-3: ЦДІАЛ України, ф. 179 (Кураторія Львівського шкільного округу, м. Львів), оп. 3, спр. 2218, арк. 30–32, 35, 40–41, 44–45.

ЦДІАЛУ-4: ЦДІАЛ України, ф. 179, оп. 3, спр. 2218, арк. 30, 44.

ЦДІАЛУ-5: ЦДІАЛ України, ф. 179, оп. 3, спр. 2321, арк. 53–54.

ЦДІАЛУ-6: ЦДІАЛ України, ф. 179, оп. 3, спр. 2321, арк. 15–16.

ЦДІАЛУ-7: ЦДІАЛ України, ф. 179, оп. 3, спр. 2321, арк. 3–4, 9–10, 13–14, 19–20, 27–30, 33–42, 49–50, 57–62, 65–68, 75–80, 89–90, 93–94, 99–104, 107–113.

ЦДІАЛУ-8: ЦДІАЛ України, ф. 201 (Греко-католицька митрополича консисторія, м. Львів), оп. 4-а, спр. 6558, арк. 217.

ЦДІАЛУ-9: ЦДІАЛ України, ф. 201, оп. 4-а, спр. 6559, арк. 211.

ЦДІАЛУ-10: ЦДІАЛ України, ф. 201, оп. 4-а, спр. 6559, арк. 246.

Юрчишин, Н. (2024а). Зенон Коссака (1907–1939): до питання генеалогічного дослідження. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 75/3. Дрогобич: Гельветика, 21–32.

Юрчишин, Н. (2024б). Діяльність Зенона Коссака в українському націоналістичному русі 1930-х рр. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 77/3. Дрогобич: Гельветика, 35–45.

Юрчишин, Н. (2024с). Зенон Коссака як публіцист та ідеолог українського націоналізму. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 78/2. Дрогобич: Гельветика, 49–62.

APP-1: Archiwum Państwowy w Przemyślu (APP) Zespół № 56/389: IV Państwowe Liceum i Gimnazjum z ruskim językiem nauczania w Przemyślu, sygn. 56/389/0/0/35, strona. 380.

APP-2: APP Zespół № 56/389: IV Państwowe Liceum i Gimnazjum z ruskim językiem nauczania w Przemyślu, sygn. 56/389/0/0/35, strona. 407.

Kossak Nikolaus. (1915). *Österreichische Nationalbibliothek* (Nr. 339: Verlustlisten ausgegeben am 21.12.1915). Wien, 25. <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=vll&datum=19151221&seite=25&zoom=33>

REFERENCES

Bazhanskyi, M. (1986). Zenon Kossak, Mykhailo Kolodzynski i yikh druzi, shcho zahynuly za Karpato-Ukrainsku derzhavu. *Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka*, 3. Niu-Iork; Paryzh; Sidney; Toronto, 58–65 (in Ukrainian).

Hikavyi, M. (1968). Zenon Kossak – ukrainskyi natsionalist. *Kossak, Okhrymovych, Turash*. Toronto, 40–44 (in Ukrainian).

Hladylovych, A. (1968). Zenon Kossak (Uryvok zi spohadiv). *Kossak, Okhrymovych, Turash*. Toronto, 46–50 (in Ukrainian).

Hladylovych, A. (1973). Zenon Kossak. *Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka*, 1. Niu-Iork; Paryzh; Sydney; Toronto, 680–682 (in Ukrainian).

Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti, f. 26 (Universytet im. Yana Kazymyra u Lvovi), op. 15, spr. 230, ark. 323–323zv. (in Polish).

Darovanets, O., Moroz, V., Muravskyi, V., & Posivnych, M. (Eds.). (2007). Kossak Zenon. Natsionalistychnyi ruh 1920–1930-kh rokiv (materialy do biohrafichnoho dovidnyka). In *P. Mirchuk, Narys istorii OUN. 1920–1939 roky* (3rd). Kyiv: Ukrainska vydavnycha spilka (in Ukrainian).

Demian, H. (2003). *Heneral UPA Oleksa Hasyn – «Lytsar»*. Lviv (in Ukrainian).

Diedyk, O., Kozytskyi, A., Moroz, V., & Muravskyi, V. (2020). *Lviv. Misto nashykh heroiv* (2nd). Lviv: Litopys (in Ukrainian).

Zenon Kossak (Rozpovid sestry Olenky i brata inzh. Bohdana). (1968). *Kossak, Okhrymovych, Turash*. Toronto, 19–24 (in Ukrainian).

Ilnytskyi, V. (2021). Zhyttiievi ta boiovyi shliakh Volodymyra Fraita (1911–1951). In Ya. Gzhesiak, I. Zymomria, & V. Ilnytskyi (Eds.), *Rozvytok suchasnoi osvity i nauky: rezultaty, problemy, perspektyvy: kol. monohr.* (T. 5: Dynamika naukovykh ta osvitynykh doslidzhen v umovakh pandemii). Konin; Uzhhorod; Kherson: Posvit, 96–105 (in Ukrainian).

Interviu z prof. Volodymyrom Yanivym. (1984). [Interview]. *Arkhiv OUN v UIS-London*, f. 33 (Ukrainske videoarkhivne tovarystvo v Bradfordi), op. 4, od. zb. 175, od. obl. 1. <https://ounuis.info/publications/1603/volodymyr-yaniv-po-sbanderu-vyzvolnu-borotbu-ta-uvu.html> (in Ukrainian).

Isaiuk, O. (2023). *Roman Shukhevych. Zhyttia lehendy*. Kyiv: Nash Format (in Ukrainian).

Klymyshyn, M. (1987). *V pokhodi do voli, 1*. Detroit (in Ukrainian).

Kovalchuk, O. O., & Cherchenko, Yu. A. (2007). Knysh Zynovii Mykhailovych. In V. A. Smolii (Ed.), *Entsyklopediia istorii Ukrainy* (T. 4: Ka–Kom). Kyiv: Naukova dumka. https://www.history.org.ua/?termin=Knysh_Z (in Ukrainian).

Kosenko, N. (2024). Stanovlennia Yaroslava Stetska yak hromadsko-politychnoho diiacha. *Novitnia doba*, 12, 282–296. <https://doi.org/10.33402/nd.2024-12-282-296> (in Ukrainian).

Kossak, I. (1997). Ivan Franko ta yoho braty. *Spohady pro Ivana Franka*. Lviv: Kameniar (in Ukrainian).

Kubiiovych, V. (Ed.). (1959). Kossak Mykhailo. *Entsyklopediia Ukrainoznavstva* (T. 3: Zernove hospodarstvo – Kropyvnytskyi). Paryzh; Niu-York: Molode zhyttia, 1146 (in Ukrainian).

Kudrytskyi, A. V. (Ed.). (1992). Kossaky. *Myttsi Ukrainy. Entsyklopedychnyi dovidnyk*. Kyiv: «Ukrainska entsyklopediia» imeni M. P. Bazhana (in Ukrainian).

Lazorak, B., Skvarek, B., & Lazorak, T. (2022). *Drohobych i Drohobytська земля u 1914–1919 rr. Doslidzhennia istorii mista i rehionu = Drohobycz i ziemia drohobycka w latach 1914–1919. Studia z dziejów miasta i regionu*. Varshava; Legnitsa; Drohobych; Nahuievychi (in Ukrainian).

Kossak (Hevko), O. (4.11.1990 r., 19.08.1991 r.). [Lysty do Kateryny Kulchytskoi]. *Arkhiv Yurii Kulchytskoho* (in Ukrainian).

Mirchuk, P. (1985). Zenon Kossak. In P. Mirchuk, *Revoliutsiinyi zmah za USSD. Khto taki «banderivtsi», «melnykivtsi», «dviikari»*, 1. Niu-York; Toronto; London, 95–96 (in Ukrainian).

Mykhaltsevych, I. (1968). Razom z Kossakom u viisku. *Kossak, Okhrymovych, Turash*. Toronto, 34–36 (in Ukrainian).

Olena Hevko z domu Kossak (Nekroloh). (2012, Liutyi 13). *Svoboda*, 2, 19 (in Ukrainian).

Pahiria, O., & Posivnych, M. (2009). Voienno-politychna diialnist OUN u Zakarpatti (1929–1939). *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh*, 13, 45–88 (in Ukrainian).

Pastukh, R. (1991). *Ridna shkola v Drohobychi*. Lviv (in Ukrainian).

Pidkova, I., & Shust, R. (Ed.). (1995). Kossak Zenon. *Dovidnyk z istorii Ukrainy: u 3 t.* (T. 2: K–P). Kyiv, 96–97 (in Ukrainian).

Posivnych, M. (2014). Kossak Zenon Mykhailovych. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. <https://esu.com.ua/article-3900> (in Ukrainian).

Posivnych, M. (2018). *Stepan Bandera*. Drohobych: Posvit (in Ukrainian).

Posivnych, M. (2023). *Voienno-politychna diialnist OUN v 1929–1939 rokakh*. Ternopil: Kryla (in Ukrainian).

Soviak, P. (2013). Rid Kossakiv. *Nezalezhnyi kulturolohiichni chasopys «I»*, 71. https://www.ji.lviv.ua/n71texts/Rid_Kossakiv.htm (in Ukrainian).

Sova, A. (2019). *Roman Shukhevych u hromadsko-politychnomu zhytti Zakhidnoi Ukrainy 1920–1939 rr.: spohady, dokumenty, svitlyny*. Lviv: Apriori (in Ukrainian).

Solovka, O. (2013). Otets ihumen Emilian (Illia) Kossak – hromadskyi diiach i dobrochynets. *Litopys Boikivshchyny: zhurnal, prysviachenyi doslidam istorii, kultury i pobutu boikivskoho plemeny*, 2/85(96), 86–94 (in Ukrainian).

Solchanyk, A. (1973). *Ukrainska himnaziia im. Ivana Franka v Drohobychi. Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka*, 1. Niu-Iork; Paryzh; Sydnei; Toronto, 447–459 (in Ukrainian).

Stasiuk, O. Y. (2008). Kossak Zenon. *Entsyklopediia istorii Ukrainy* (T. 5: Kon–Kiu). Kyiv. http://www.history.org.ua/?termin=Kossak_Z (in Ukrainian).

Tarnavskiy, R. (2021). *Kossaky (Hryts, Ivan, Vasyl, Yosyf, Zenon)*. Drohobych: Posvit (in Ukrainian).

Franko, I. (1914, Veresen 5). Nad svizhoiu mohyloiu d-ra Lva Kossaka. *Dilo*, 194, 2 (in Ukrainian).

Tsentrалnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (TsDIAL Ukrainy), f. 19 (Iosyfinska metryka), op. 14, spr. 177, ark. 36, 41, 44–45 (in Polish).

TsDIAL Ukrainy, f. 20 (Frantsyskanska metryka), op. 14, spr. 65, ark. 4, 58, 65, 74, 79, 82–84, 86–89 (in Polish).

TsDIAL Ukrainy, f. 179 (Kuratoriia Lvivskoho shkilnoho okruhu, m. Lviv), op. 3, spr. 2218, ark. 30–32, 35, 40–41, 44–45 (in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 179, op. 3, spr. 2218, ark. 30, 44 (in Polish).

TsDIAL Ukrainy, f. 179, op. 3, spr. 2321, ark. 53–54 (in Polish, & in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 179, op. 3, spr. 2321, ark. 15–16 (in Polish, & in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 179, op. 3, spr. 2321, ark. 3–4, 9–10, 13–14, 19–20, 27–30, 33–42, 49–50, 57–62, 65–68, 75–80, 89–90, 93–94, 99–104, 107–113 (in Polish and in Ukrainian).

TsDIAL Ukrainy, f. 201 (Hreko-katolytska mytropolycha konsystoriia, m. Lviv), op. 4-a, spr. 6558, ark. 217 (in Latin).

TsDIAL Ukrainy, f. 201, op. 4-a, spr. 6559, ark. 211 (in Latin).

TsDIAL Ukrainy, f. 201, op. 4-a, spr. 6559, ark. 246 (in Latin).

Iurchyshyn, N. (2024a). Zenon Kossak (1907–1939): do pyttannia henealohichnoho doslidzhennia. *Aktualni pyttannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 75/3. Drohobych: Helvetyka, 21–32 (in Ukrainian).

Iurchyshyn, N. (2024b). Diialnist Zenona Kossaka v ukrainskomu natsionalistychnomu rusi 1930-kh rr. *Aktualni pyttannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 77/3. Drohobych: Helvetyka, 35–45 (in Ukrainian).

Iurchyshyn, N. (2024c). Zenon Kossak yak publitsyst ta ideoloh ukrainskoho natsionalizmu. *Aktualni pyttannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 78/2. Drohobych: Helvetyka, 49–62 (in Ukrainian).

Archiwum Państwowy w Przemyśle (APP) Zespół № 56/389: IV Państwowe Liceum i Gimnazjum z ruskim językiem nauczania w Przemyśle, sygn. 56/389/0/0/35, strona. 380 (in Polish).

APP Zespol № 56/389: IV Państwowe Liceum i Gimnazjum z ruskim językiem nauczania w Przemyślu, sygn. 56/389/0/0/35, strona. 407 (in Polish).

Kossak Nikolaus. (1915). *Österreichische Nationalbibliothek* (Nr. 339: Verlustlisten ausgegeben am 21.12.1915). Wien, 25. <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=vll&datum=19151221&seite=25&zoom=33> (in German).

Nazarii YURCHYSHYN

PhD Student of the Department of World History and Special Historical Disciplines

I. Franko State Pedagogical University of Drohobych

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3027-0127>

e-mail: nazaryour@ukr.net

FORMATION OF THE WORLDVIEW OF ZENON KOSSAK (1907–1939)

The article explores the process of shaping the worldview of Zenon Kossak, a prominent figure in the Ukrainian liberation movement of the first half of the 20th century and one of the leaders of the OUN. Key factors influencing the formation of his ideological beliefs and personal qualities are analysed, including his origin, family environment, living conditions, education, social surroundings, and participation in nationalist organizations.

Particular attention is paid to his childhood in Drohobych, where family traditions and stories of his uncles, members of the Legion Ukrainian Sich Riflemen, fostered Z. Kossak patriotic views. The impact of the First World War and the national liberation struggles, which left a deep imprint on his consciousness, is examined. The significance of his studies at the gymnasiums in Przemyśl, Stryi, and Drohobych, as well as at Lviv University, where Z. Kossak acquired thorough knowledge, which contributed to the formation of his leadership qualities.

The article emphasizes Z. Kossak involvement in youth nationalist organizations such as the Union of Ukrainian Nationalist Youth and Plast, where he received his first ideological and physical training.

Emphasis is placed on the personal traits of Z. Kossak, in particular his discipline, determination, intellectual erudition and ability to lead others. It was noted that the events experienced in youth became decisive in the formation of worldview positions of Z. Kossak.

The research is based on archival materials, memories of contemporaries and scientific works, which made it possible to analyse the childhood and youth years of Z. Kossak. The article's conclusions underscore the importance of understanding the formation of the worldview of OUN leaders for a deeper insight into the development of the Ukrainian national liberation movement during the interwar period.

Key words: Zenon Kossak, Ukrainian liberation movement, ideology, OUN, social and political life.